

VODIČ ZA PACIJENTE SA DUŠEVNIM SMETNJAMA - PRAVA, OBAVEZE I ODGOVORNOSTI PACIJENATA -

Prava, obaveze i odgovornosti pacijenata sa duševnim smetnjama regulisana su Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama („Službene novine F BiH“ br. 37/01, 40/02, 52/11, 14/13). Pored ovog Zakona, na pacijente sa duševnim smetnjama primjenjuje se i Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („Službene novine F BiH“, br.40/10).

Zdravstvena zaštita, koja se pruža pacijentima, treba da je zasnovana na partnerskom odnosu zdravstvenih radnika, kao davalaca, i pacijenata, kao primalaca usluga. Ovaj Vodič ima za cilj da upozna pacijente sa njihovim pravima, obavezama i odgovornostima i da im omogući da prava ostvare na što brži i jednostavniji način.

1. PRAVA PACIJENATA

Prava utvrđena zakonom pacijent ostvaruje na osnovu savremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te u skladu sa mogućnostima zdravstvenog sistema u Federaciji. Uslov za ostvarivanje prava je prethodno ispunjavanje zakonom utvrđenih obaveza i odgovornosti od strane pacijenta.

Prava pacijenata sa duševnim smetnjama i njihove slobode mogu se ograničiti samo na način propisan Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama, u cilju zaštite njihovog zdravlja i sigurnosti i sigurnosti drugih osoba.

Svacom pacijentu u bolničkoj zdravstvenoj zaštiti garantuju se prava na:

1.1. Dostupnost zdravstvene zaštite, uključujući i pravo na hitnu medicinsku pomoć

Svacom pacijentu se obezbjeđuje zdravstvena zaštita u skladu sa zdravstvenim stanjem, ličnim potrebama i zakonom, u granicama materijalnih mogućnosti sistema zdravstvene zaštite. Zdravstvena zaštita se obezbjeđuje bez diskriminacije po osnovu rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, genetskog nasljeđa, jezika, religije ili vjerovanja, političkih i drugih uvjerenja, nacionalnog i socijalnog porijekla i vrste oboljenja.

Neosiguranom pacijentu, ukoliko ne izvrši plaćanje usluga, obezbjeđuje se samo hitna medicinska pomoć.

1.2. Informacije

Pacijent ima pravo na informacije o:

- Svom zdravlju
- Svojim pravima i obavezama i načinu njihovog korištenja
- Zdravstvenim uslugama koje Ustanova obezbjeđuje.

Informacije treba da su saopštene razumljivim rječnikom, prilagođene pacijentovom obrazovnom nivou, psihičkom, fizičkom i emocionalnom stanju. Ukoliko ih ne razumije, tražiće pojašnjenje od zdravstvenog radnika koji ih daje.

Informacije o zdravstvenom stanju pacijenta obezbjeđuju se u skladu sa tačkom 1.3.ovog Vodiča.

Prava i obaveze pacijenata definisana su zakonom, ovim Vodičem, kućnim redom, politikama i procedurama, uputama koje se pacijentima daju u pisanoj formi ili objavljuju u elektronskoj i pisanoj formi. Aktima koji se donose u Ustanovi definisan je i način ostvarivanja prava.

Informacije o uslugama koje Ustanova obezbjeđuje pacijentima su dostupne posredstvom web stranice www.ukctuzla.ba kao i putem pisanih brošura i informativnih materijala.

U Ustanovi se jednom godišnje provodi anketiranje hospitaliziranih i polikliničkih pacijenata o zadovoljstvu pruženim uslugama.

Pacijentima se postavljaju pitanja o svim bitnim aspektima pružanja usluga i traži njihova ocjena.

Ankete su anonimne i služe Ustanovi da na osnovu izraženih stavova pacijenata poboljša kvalitet pružanja usluga, koliko joj to finansijske i kadrovske mogućnosti dozvoljavaju. Rezultati ankete dostupni su na web stranici Ustanove: www.ukctuzla.ba

Pored mjerenja zadovoljstva pacijenata, Ustanova preduzima i druge mjere koje su usmjerene na poboljšanje kvaliteta usluga (standardizacija svih radnih procesa kroz usvajanje kliničkih vodiča i izradu radnih procedura, ocjena potpunosti zdravstvene dokumentacije, rješavanje prigovora, klinička revizija, prijava i analiza incidentnih situacija itd). Rezultati svih navedenih aktivnosti se iskazuju kroz indikatore kvaliteta, na osnovu kojih se izrađuju planovi poboljšanja kvaliteta.

1.3. Obaviještenost i učestvovanje u postupku liječenja

Pacijent ima pravo da odluči o provođenju svake medicinske mjere.

Da bi donio informiranu odluku o pristanku na predloženu medicinsku mjeru pacijent ima pravo na blagovremeno, obuhvatno i tačno informisanje o svim pitanjima koja se tiču njegovog stanja i liječenja. Informisanje uključuje pitanja: dijagnoze i prognoze bolesti; kratkog opisa, cilja, koristi i termina izvođenja predloženih medicinskih mjera; vrste i vjerovatnoće mogućih rizika i posljedice medicinskih mjera; moguće promjene stanja i načina života; alternativnih metoda liječenja i njihovih koristi i rizika; dejstva lijekova i moguće nus pojave; prava na odlučivanje o preporučenoj medicinskoj mjeri; informacija po otpustu/izvršenoj polikliničkoj usluzi o daljem liječenju i rehabilitaciji.

Kod hirurških i drugih medicinskih mjera povezanih sa većim rizikom ili većim opterećenjem za pacijenta, pacijentu se uručuju i pisana objašnjenja.

Ako u toku liječenja dođe do zamjene zdravstvenog radnika/zdravstvenog saradnika, pacijent ima pravo dobiti obrazloženje o razlozima zamjene.

Ako postoji potreba da se pacijent u toku liječenja premjesti u drugu organizacionu jedinicu, daje mu se obrazloženje o razlozima.

Informisanje pacijenta vrši ljekar odgovoran za njegovo liječenje.

Uz pristanak pacijenta, nadležni ljekar može informacije o njegovom zdravstvenom stanju dati i punoljetnom članu uže porodice kojeg pacijent odredi, kao i njegovom zakonskom zastupniku i staratelju.

Ako je sposoban za rasuđivanje punoljetni pacijent ima pravo pisanom izjavom odbiti prijem obavještenja o prirodi svog zdravstvenog stanja i očekivanom ishodu liječenja. Ovo pravo pacijenta se isključuje ukoliko se radi o bolesti o kojoj mora imati određena saznanja da ne bi ugrozio život i zdravlje drugih ljudi.

1.4. Samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zaštitu prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak

Punoljetni pacijent, sposoban za odlučivanje, ima pravo da odluči o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučaju ako to ugrožava život i zdravlje drugih. Za hirurške i druge invazivne procedure obavezan je pismeni pristanak pacijenta. Pismeni pristanak pacijent daje na posebnom obrascu. Obrazac sadrži podatke o vrsti medicinske mjere, koristima i rizicima i eventualnim alternativnim metodama. Pacijent ima pravo da se prije potpisivanja upozna sa sadržajem obrasca i traži potrebna pojašnjenja.

Nad pacijentom bez svijesti ili koji zbog drugih razloga nije u stanju da da pristanak, a roditelj ili staratelj ili zakonski zastupnik nije dostupan, hitna medicinska mjera će se preduzeti po odluci konzilija.

Pacijent ima pravo opozvati pristanak na medicinsku mjeru sve do početka njenog izvođenja.

Sposobnost punoljetnog pacijenta da da pristanak na medicinsku mjeru i da je opozove utvrđuje nadležni ljekar-psihijatar. Ukoliko procijeni da pacijent nije sposoban dati pristanak, nad pacijentom se može preduzeti medicinska mjera koja je u njegovom najboljem interesu i na osnovu saglasnosti Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama.

Za maloljetnog pacijenta pristanak na medicinsku mjeru daje roditelj/staratelj. Maloljetnik se uključuje u davanje pristanka saglasno njegovoj zrelosti i sposobnosti za rasuđivanje. Maloljetnik sa navršениh 15 godina, sposoban za rasuđivanje, može sam odlučiti o medicinskoj mjeri osim o prekidu trudnoće, operativnom zahvatu i drugoj invazivnoj proceduri.

Ako su interesi maloljetnog pacijenta i lica koje odlučuje u njegovo ime suprostavljени, obavještava se nadležni centar za socijalni rad.

Traženje pristanka na medicinsku mjeru od punoljetnog pacijenta koji je sposoban za odlučivanje/nije sposoban za odlučivanje i zakonskog zastupnika maloljetnog pacijenta nije obavezno ukoliko bi se zbog pribavljanja pristanka neposredno ugrozio život pacijenta ili bi prijetila opasnost od težeg narušenja zdravlja. Hitna medicinska mjera će biti preduzeta i o njoj obaviješten zakonski zastupnik.

Pacijent sa težim duševnim smetnjama, prisilno hospitaliziran, može se podvrgnuti pregledu i drugoj medicinskoj mjeri vezanoj za liječenje duševne smetnje zbog koje je prisilno smješten samo ako bi bez te medicinske mjere nastupilo teško oštećenje njegovog zdravlja.

Prisilna hospitalizacija provodi se za pacijenta sa težim duševnim smetnjama koji direktno ugrožava vlastiti život/zdravlje/sigurnost ili život/zdravlje/sigurnost druge osobe, samo na osnovu rješenja nadležnog suda. Prije sudske odluke pacijent može biti prisilno zadržan u Ustanovi, uz obavezu da se o prisilnom zadržavanju obavijesti nadležni sud najkasnije u roku od 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju.

Po rješenju suda prisilna hospitalizacija može trajati najduže 6 mjeseci i može biti ponavljana.

1.5. Povjerljivost informacija i privatnost

Sve lične informacije saopštene zdravstvenom radniku su povjerljive prirode i saopštavaju se drugom zdravstvenom radniku samo kada je to potrebno i u mjeri u kojoj je to potrebno za svrhe liječenja.

Za vrijeme provođenja medicinskih mjera pacijent ima pravo na zvučnu i vizuelnu privatnost.

Pacijent može tražiti da pregledu ili izvođenju medicinskih postupaka prisustvuje još neko lice koje on odredi.

1.6. Tajnost podataka

Podaci iz medicinske dokumentacije se smatraju službenom tajnom i mogu se saopštavati drugim pravnim i fizičkim licima bez saglasnosti pacijenta samo u zakonom predviđenim slučajevima (ostvarivanje prava iz zdravstvenog i socijalnog osiguranja, krivični i drugi sudski postupci i sl.).

Pacijent ima pravo odrediti lica kojima će podaci o zdravstvenom stanju biti dostupni nakon njegove smrti. Ako to ne učini, pravo uvida u podatke o liječenju imaju nasljednici.

1.7. Lično dostojanstvo

Obaveza je zdravstvenih radnika da prilikom kontakta sa pacijentom i članovima njegove porodice/njegovateljima postupaju ljubazno, da poštuju njihovo dostojanstvo, da uvažavaju i štite njihov fizički i psihički integritet, intimnost, svjetonadzor, moralna i vjerska uvjerenja.

Liječenje će se organizovati na način da se u najmanjoj mogućoj mjeri ograničava sloboda pacijenta i prouzrokuju fizičke i psihičke neugodnosti.

1.8. Sprječavanje i olakšavanje patnji i bola

Pacijent ima pravo na najviši nivo olakšavanja svoje patnje i bola saglasno opšte prihvaćenim stručnim standardima i etičkim principima (terapija bola i palijativna zaštita).

1.9. Poštovanje pacijentovog vremena

Prijem u bolnicu, kao i obavljanje specijalističko-konsultativnih pregleda, dijagnostičkih i terapijskih procedura se zakazuje. Izuzetak su hitni slučajevi.

Za usluge koje nisu hitne mogu se uvesti liste čekanja, u zavisnosti od medicinskih indikacija i stanja pacijenta. Pacijent se informiše o stavljanju na listu čekanja, odnosno datumu i vremenu javljanja.

1.10. Uvid u medicinsku dokumentaciju i prepis dokumentacije

Pacijent ili njegov punomoćnik (ovjerena punomoć), odnosno roditelj ili staratelj imaju pravo uvida u medicinsku dokumentaciju pacijenta i pojedinačne i ukupne troškove liječenja. Ovo pravo pripada i članu uže porodice, koji živi u zajedničkom domaćinstvu, ukoliko su ti podaci od značaja za njegovo liječenje

Pacijent ima pravo na prepis medicinske dokumentacije.

Zahtjev za vršenje uvida u dokumentaciju/kopiju/prepis podnosi se u pisanoj formi. [Obrazac zahtjeva](#)

1.11. Samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove

Pacijent ima pravo da samovoljno napusti bolnicu. Prilikom samovoljnog napuštanja pacijent je dužan potpisati obrazac o samovoljnom napuštanju.

Pravo pacijenta da napusti zdravstvenu ustanovu može biti ograničeno posebnim zakonom ili ako to šteti zdravlju i sigurnosti drugih lica. U slučajevima da samovoljno napuštanje ugrožava pacijenta ili druga lica, obavijestite se nadležni organi.

1.12. Davanje pristanka da se vrši medicinsko istraživanje i pristanka da učestvuje u izvođenju nastave

Pacijent može učestvovati u medicinskim istraživanjima ako prethodno da pristanak u pisanoj formi i na propisanom obrascu, u kome su data sva objašnjenja o vrsti i cilju istraživanja, očekivanim rezultatima, mogućim rizicima i neželjenim posljedicama.

Dati pristanak pacijent može opozvati u svako vrijeme.

Medicinsko istraživanje može se provoditi i nad punoljetnim pacijentom koji nije sposoban dati pristanak ukoliko ga odobri zakonski zastupnik, a ako ga nema Komisija za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama.

Samo pacijent koji je dao pristanak može učestvovati u izvođenju nastave.

1.13. Preventivne mjere i informisanje o očuvanju zdravlja

Pacijent ima pravo na preventivne mjere i informacije koje su mu potrebne za očuvanje zdravlja, sticanje zdravih životnih navika, o rizičnim ponašanjima i štetnim faktorima životne i radne sredine.

Ustanova obezbjeđuje informacije pacijentima u vidu pisanih materijala, u elektronskom obliku na web stranici Ustanove i davanjem usmenih informacija, koje je dužna dati prema zakonu i na zahtjev pacijenta.

1.14. Prigovor

Ukoliko je pacijentu uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu ili nije zadovoljan pruženom uslugom ili postupkom zdravstvenog i drugog radnika, ima pravo podnijeti prigovor Direktor Ustanove.

Prigovor može podnijeti usmeno (izjava na zapisnik) ili pismeno (poštom, elektronskom poštom, putem sandučića, predajom na ekspedit Ustanove).

Prigovor treba podnijeti čim se za to steknu uslovi, u razumnom roku, da bi se postupak ispitivanja osnovanosti navoda iz prigovora proveo što kvalitetnije. U prigovoru treba navesti naziv organizacione jedinice, po mogućnosti ime i prezime radnika na koga se odnosi, ako to nije moguće podatke o izgledu radi identifikacije, vrijeme dešavanja i kratak opis dešavanja na koje se prigovor odnosi. Ukoliko pacijent očekuje odgovor po prigovoru, dužan je navesti ime i prezime i adresu. [Obrazac prigovora](#)

1.15. Naknadu štete

Pacijent ima pravo na naknadu štete od strane naručioca istraživanja ukoliko pretrpi štetu na tijelu ili zdravlju zbog provedenog istraživanja. Ako pretrpi štetu zbog provođenja nastave, ima pravo na naknadu štete od Ustanove.

Pacijent ima pravo na naknadu štete zbog stručne greške u postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite, u skladu sa zakonom.

1.16. Ishranu u skladu sa svjetonazorom

Za vrijeme boravka u Ustanovi pacijent ima pravo na ishranu u skladu sa svojim svjetonadzorom.

1.17. Održavanje ličnih kontakata

Hospitalizirani pacijent ima pravo primanja posjetilaca prema kućnom redu. Prilikom hospitalizacije pacijent se izjašnjava da li želi da se određenim licima uskrati pravo na posjetu.

1.18. Obavljanje vjerskih obreda

Za vrijeme boravka u Ustanovi pacijent ima pravo na obavljanje vjerskih obreda u posebno uređenom prostoru za te svrhe. Na odjeljenju će dobiti informacije o lokaciji i korištenju prostorija za vjerske obrede.

1.19. Radna terapija i obrazovanje

Pacijent ima pravo na učešće u radnoj terapiji i obrazovnim programima, kao i novčanu naknadu ukoliko Ustanova ostvaruje prihod po osnovu proizvoda radne terapije.

1.20. Ograničenje prava

Pravo hospitaliziranog pacijenta na prijem posjeta i druženje sa drugim pacijentima, primanje bez nadzora i ograničenja pošte, paketa i časopisa i telefoniranje, kao i posjedovanje predmeta za ličnu upotrebu, na zahtjev nadležnog ljekara, može ograničiti sud ukoliko postoji osnovana sumnja da pacijent nastoji pribaviti oružje ili drogu, planira bijeg ili počinjenje krivičnog djela ili kada to zahtijeva njegovo zdravstveno stanje.

Fizička sila ili izdvajanje pacijenta će se primjeniti samo ukoliko je to jedino sredstvo da se pacijent spriječi u napadu koji može ugroziti život ili zdravlje druge osobe ili pacijenta ili uništenje tuđe imovine veće vrijednosti. Fizička sila ili izdvajanje se primjenjuje u obimu i trajanju potrebnom za otklanjanje opasnosti koja prijeti.

2. OBAVEZE I ODGOVORNOSTI PACIJENTA

Ostvarivanje prava pacijenta vezano je za prethodno izvršenje njegovih zakonom definisanih obaveza. Obaveze i odgovornosti pacijenta odnose se na:

2.1. Odgovornost za lično zdravlje

Pacijent je dužan aktivno učestvovati u zaštiti, očuvanju i unapređenju svog zdravlja. To uključuje pridržavanje uputstava vezanih za propisanu terapiju, podvrgavanje mjerama za suzbijanje zaraznih bolesti, pismeno izjašnjenje da protivno savjetu zdravstvenih radnika prekida sa svojim liječenjem, podvrgavanje drugim mjerama po preporuci zdravstvenih radnika.

2.2. Odgovornost prema drugim korisnicima zdravstvenih usluga

Pacijent ne smije drugim pacijentima namjerno onemogućavati korištenje njihovih prava, niti mu je dozvoljeno da ometa zdravstvene radnike pri pružanju zdravstvene zaštite drugim pacijentima.

2.3. Odgovornost prema zdravstvenim radnicima i drugim licima koja omogućavaju pružanje zdravstvenih usluga

Pacijent je obavezan u potpunosti informisati nadležnog zdravstvenog radnika i dati istinite podatke o svom zdravstvenom stanju, promjeni adrese i telefonskog broja i druge podatke vezane za ostvarivanje zdravstvene zaštite, poštivati kućni red, pridržavati se zakazanih termina i sa uvažavanjem se odnositi prema osoblju.

2.4. Odgovornost prema široj društvenoj zajednici

Dužnost je pacijenta da zaštiti druge osobe u zajednici ako boluje od bolesti koja može uticati na život i zdravlje drugih ljudi.

3. TIJELA NADLEŽNA ZA OSIGURANJE PRAVA PACIJENATA

U Ustanovi se obrazuje Komisija za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama koja prati provođenje zaštite pacijenata sa duševnim smetnjama smještenim dobrovoljno, prisilno zadržanim ili prisilno smještenim u Ustanovi.

Pored Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama, za osiguranje primjene zakonom utvrđenih prava pacijenata u Ustanovi je osnovana i Komisija za prigovore pacijenata.

Na nivou opštine, kantona i Federacije osnivaju se zdravstveni savjeti, koji imaju zadatak da prate primjenu propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa pacijenata.

4. PREKRŠAJNA ODGOVORNOST

Nepoštivanje zakonom utvrđenih prava pacijenata od strane radnika zdravstvene ustanove, kao i nepoštivanje obaveza i odgovornosti od strane pacijenata podliježe prekršajnoj odgovornosti.

Kontakt telefon: 035/268-111